

SF. CUVIOASĂ
PARASCHEVA
Oricine voieşte să vină du-
pă Mine să se lepede de sine,
să-şi ia crucea şi să-Mi urme-
ze Mie.
Marcu 8,34

Viața
Sfintei Cuvioase Parascheva

după versiunea în limba greacă a lui
Matei smeritul, Mitropolitul Mirelor

Viața Sfintei Cuvioase Parascheva

după versiunea în limba greacă a lui Matei smeritul, Mitropolitul Mirelor

Traducere, introducere şi note de Laura Enache

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfinţitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei

DOXOLOGIA
Iaşi, 2012

Cuprins

Introducere

De-a lungul timpului au circulat multe istorisiri ale vieții Cuvioasei Parascheva cea Nouă, supranumită, după locul naşterii sale, Epivatina, urmând a-şi schimba supranumele în funcție de locurile – multe – prin care au peregrinat sfintele ei moaşte. I s-a atribuit astfel numele de „bulgara" sau „sârba" şi, în final, „românca", ajungând ca, în cele din urmă, să se uite cu desăvârşire originea ei grecească. Sunt puține moaşte care au călătorit atât de mult precum moaştele Cuvioasei Parascheva. Ele au fost descoperite la o dată necunoscută, dar cu siguranță înainte de ultimul sfert al veacului al XII-lea, când Sfânta era deja canonizată[1]. Cea mai veche viață a

[1] Potrivit mărturiei avocatului Teodor Valsamon, cel care a alcătuit în ultimele trei decenii

Cuvioasei Parascheva a fost alcătuită, pe cât ştim, de un țăran, înainte de prima jumătate a veacului al XII-lea. Patriarhul ecumenic Nicolae IV Muzalon (1147-1151), aflând despre existența ei şi găsind-o scrisă în mod vulgar şi nedemn de viața îngerească a Sfintei, a osândit-o să fie arsă şi a poruncit diaconului Vasilicos să scrie alta, care să fie cu adevărat plăcută lui Dumnezeu[2].

---

ale veacului al XII-lea comentariile la canoanele Sinoadelor ecumenice, Sfânta Parascheva era cinstită pe vremea lui în satul Kallikrateia. V. Krumbacher, *Gheschichte der byzantinischen Literatur*, ed. 2, München, 1897, p. 607. Şi *Synodicon sive Pandectae canonum S. S. Apostolorum et conciliorum*, ed. G. Beveregius, tom 1, Oxford, 1672, p. 232. Pe de altă parte, după cum reiese din Viețile ei, această sfântă nu a fost cinstită mai înainte de descoperirea moaştelor ei, deci, într-adevăr, aflarea moaştelor a avut loc înainte de ultimul pătrar al secolului al XII-lea, când apare prima mențiune a cultului ei ἐν τῷ χωρίῳ τῇ Καλλικρατείᾳ τιμωμένη.

[2] Valsamon, *Synodicon sive Pandectae canonum S. S. Apostolorum et conciliorum*, p. 232 (comentariu la canonul 63 al Sinodului de la Trullo).

După aceea au circulat mai multe *Vieți* slavone, bulgare şi sârbe ale Cuvioasei, unele dintre ele în formă scurtă, în sinaxare sau minee. Cea mai cunoscută dintre acestea este *Panegyricul Sfintei Parascheva*, alcătuit de Patriarhul Eftimie al Târnovului. *Viața* pe care o prezentăm acum cititorilor este traducerea adaptată după acest *panegyric* al Sfântului Eftimie scris în limba medio-bulgară, traducere care a fost făcută în greceşte de Matei, Mitropolitul Mirelor, şi cunoscută drept *Viața* grecească a Cuvioasei Parascheva.

Matei, Mitropolitul Mirelor, era grec de origine, născut fiind în Epir, pe la mijlocul veacului al XVI-lea. A fost protosinghel şi arhimandrit al Patriarhiei din Constantinopol. În anii 1595-1597 se afla la Moscova, în anul 1601, în Lemberg, iar pe la 1602 îl aflăm în Țara Românească. Voievodul Radu Şerban îi încredințează egumenia Mănăstirii Dealu. La anul 1605, este hirotonit Mitropolit

al Mirelor, dar căpătând numai titlul, fiindcă această eparhie nu mai exista încă de pe vremea când toți creştinii de acolo trecuseră la islamism. Rămâne în continuare în Țara Românească. Data morții lui nu este cunoscută. Ştim numai că la anul 1621 trăia încă în Mănăstirea Dealul, „necăjit de bătrânețe". A fost un caligraf şi un miniaturist harnic şi iscusit şi se pare că avea un talent deosebit în a scrie slujbe de sfinți. Tot lui i se datorează, pe lângă slujba Cuvioasei Parascheva, şi slujba Sfântului Grigorie Decapolitul. Însă, în țara noastră este cunoscut mai mult prin cronica sa scrisă în versuri, care constituie singurul izvor contemporan pentru evenimentele petrecute în Țara Românească între anii 1602 şi 1618, purtând titlul: „Istoria celor întâmplate în Țara Românească, începând de la Şerban Voievod şi până la Gavriil Voievod, alcătuită de Preasfințitul între arhierei, Mitropolitul Mirelor, kyr Matei din Pogoniana".

Această *Viață* grecească a Cuvioasei Parascheva, pe care a tradus-o, cum am spus, după una dintre versiunile *Panegyricului* Sfântului Eftimie, reprezintă sinaxarul slujbei acestei Sfinte şi s-a păstrat, împreună cu slujba, într-un manuscris autograf al autorului, azi aflat în Biblioteca Patriarhiei din Ierusalim, n. 161 ff 54-66. A fost publicată de A. Papadopoulos Kerameus în *Analecta Ierosolymitikis Stahyologias,* vol. 1, St. Petersburg, 1891, pp. 438-453, cu titlul *Viața şi petrecerea Cuvioasei Parascheva cea Nouă din Epivate, scrisă de Matei smeritul, Mitropolitul Mirelor*. Această viață a Cuvioasei a fost alcătuită după anul 1605, fiindcă în titlul ei, Matei apare menționat ca Mitropolit al Mirelor, demnitate pe care a avut-o numai după această dată, când Matei se afla deja în Țara Românească, la Mănăstirea Dealu, începând din 1602 şi până în 1621 şi probabil până la moarte.

Scrierea are două părți. Prima parte, cuprinzând capitolele 1-13, istoriseşte viața Cuvioasei şi mutarea moaştelor de la Constantinopol la Târnovo (1231). Această primă parte reprezintă traducerea din bulgară a *Panegyricului* Sfântului Eftimie. Partea a doua, aparținând în întregime autorului grec, cuprinde capitolele 14-17 şi povesteşte împrejurările istorice în care s-a făcut mutarea moaştelor de la Târnovo la Belgrad (1398) şi, de aici, la Constantinopol, mai întâi la Biserica Sf. Maria Pammakaristos[3] şi apoi la Sf. Gheorghe din Fanar. Istoricul Iulian Ştefănescu a comparat, într-un studiu amănunțit, originalul slav cu versiunea greacă şi a constatat că nu avem o simplă traducere, nici numai o parafrază, ci o prelucrare. Deşi peripețiile şi isprăvile Cuvioasei sunt în mare parte aceleaşi cu cele din originalul slav, „în genere, izvodul slav este tratat foarte liber, prelucrătorul omite unele pasagii,

---

[3] *Pammakaristos*: „Preafericită" (gr.).

scoate altele de la locul lor, spre a le aşeza în altă parte, foarte des amplifică textul originalului, ba uneori îl schimbă"[4]. Astfel, înlătură cu totul epilogul, din introducere păstrează numai o frază şi nu pomeneşte nimic despre minunea făcută de Sfântul Eftimie, fratele Cuvioasei, ca să nu mai vorbim de omisiuni mai mărunte care se întâlnesc la tot pasul, cum ar fi, de pildă, menționarea faptelor de milostenie ale Cuvioasei pe care le făcea încă din copilărie. I. Ştefănescu este de părere că aceste modificări şi prelucrări ale originalului se datorează în primul rând modificării scopului şi funcționalității textului: „Nu trebuie să ne surprindă nici libertatea cu care Matei remaniază originalul său, nici modul în care traduce textul. Dacă luăm în considerație faptul că originalul slav este un *panegyric*,

---

[4] Iulian Ştefănescu, *Viața Sfintei Parascheva cea Nouă de Matei al Mirelor*, studiu istoric, Extras din „Revista istorică Română", vol. III (1933), fasc. 4, Imprimeria Națională, Bucureşti, 1934, p. 359.

adică o lucrare literară, care se adresează oamenilor culți şi în care *forma* interesează înainte de toate, iar scrierea lui Matei este un sinaxar, adică o viață de sfânt care urma să facă parte dintr-o carte de cult şi care se adresa, prin urmare, credincioşilor de tot felul şi mai ales monahilor, vom înțelege uşor de ce prelucrătorul nostru a omis unele părți care i se păreau inutile, a diluat stilul originalului care era excesiv retoric şi a adăugat unele amănunte, aducând schimbări care puteau să facă narațiunea mai lămurită, mai potrivită cu natura lucrării, cu publicul căruia i se adresa, şi totodată, mai senzațională"[5]. Totuşi, rămâne deschisă problema dacă întregirile şi modificările pe care scriitorul grec le aduce originalului său provin de la alte izvoare. Nu se poate afirma însă cu certitudine acest lucru. Se poate spune că nici una din *Viețile* slavone ale Sfintei Parascheva care au circulat prin părțile noastre n-a

[5] Cf. I. Ştefănescu, *op. cit.*, pp. 363-364.

fost utilizată de Matei. Este de asemenea puțin probabil ca el să fi avut la îndemână vreo viață grecească a Sfintei, caz în care ar fi preferat, desigur, să o prelucreze şi să o transcrie pe aceea decât să trudească la traducerea lucrării lui Eftimie, un text străin şi greu de înțeles.

A doua parte a lucrării prezintă mai mult interes, căci datele cuprinse în capitolele 15 şi 16 pot fi socotite un izvor prețios pentru istoricul „neorânduielilor" din Biserica constantinopolitană, între anii 1584-1585, pe care până acum le cunoşteam numai din *Chronograful* lui Dorotei al Monembasiei, *Βίβλιον ἱστορικόν*, oferind multe amănunte care lipsesc din *Chronograful* lui Dorotei. Se pune întrebarea de unde şi-a luat Matei materialul pe care-l tratează în această parte a doua a scrierii sale? Autorul ne spune că a utilizat izvoare istorice, dacă, cel puțin, aşa înțelegem termenul *τα ὑπομνήματα*, folosit la începutul capitolului al 14-lea, şi nu ca *amintiri* personale. Multele inexactități prezente în lucrarea lui Matei şi evenimente neconfirmate de nici o altă

sursă istorică, ba aflându-se în contradicție cu unele din izvoarele istorice păstrate, par a indica faptul că Matei nu a utilizat izvoare scrise, ci pentru cea mai mare parte a scrierii sale a aşternut în scris ceea ce a auzit de la alții. Iar în ce priveşte neorânduielile din Biserică, până cel mult la depunerea lui Teolipt, narațiunea sa, datorită exactității datelor pe care le conține, desigur se bazează pe amintiri personale, pe fapte la care probabil a fost martor, chiar dacă nu direct implicat.

În ciuda unor inexactități şi inadvertențe istorice, putem spune, în general, că această *Viață* grecească a Cuvioasei Parascheva reprezintă un document istoric prețios, scris pe teritoriul Țării Româneşti, mult înainte de strămutarea sfintelor moaşte la Iaşi, atestând, alături de alte scrieri, reprezentări iconografice şi de existența, în această perioadă şi chiar mai de timpuriu, a unor biserici purtând hramul Sfintei, universalizarea cultului Sfintei Parascheva în toate provinciile româneşti.

Viața și petrecerea Cuvioasei Maicii noastre Parascheva cea Nouă, cea din Epivate, scrisă de Matei smeritul, Mitropolitul Mirelor (Cod. Patriarch. 161, f. 54-66)

1. Nimic nu este atât de folositor şi mântuitor pentru suflet şi mai necesar decât orice alt lucru lăudat, cât a istorisi faptele iubitoare de Dumnezeu ale sfinților bărbați, viețile şi isprăvile lor care stârnesc şi întărâtă pe lucrătorii virtuții şi pe cei dispuşi cu osârdie spre făptuire la încă şi mai mare sârguință, la şi mai mare râvnă; iar pe cei trândavi şi nepăsători îi scoală, ca dintr-un somn şi ca dintr-o beție, la trezvia sufletului şi îi îndeamnă să lepede moleşeala uşurătății şi să se înalțe către piscul virtuților. Dar când sunt istorisite cu amănunțime cele

mai bune dintre isprăvile din viața unei femei sfinte, sau [se descrie] schimbarea slăbiciunii femeieşti în bărbăție sau lupta ei şi biruința împotriva demonilor, cu cât mai mult aceste isprăvi nu îi trezesc şi îi îndreaptă pe toți spre mai mare râvnă? Aşa este şi viața şi petrecerea fecioarei Parascheva, acum lăudată, şi aşa este dumnezeiasca dragoste şi laudă a noastră față de ea, care, fiind tălmăcită cu osteneală din graiul bulgăresc pe limba grecească şi dăruită vouă, iubitorilor de Dumnezeu, ca un dar de mult preț, cred că va desfăta sufletul iubitor de Dumnezeu al oricui o citeşte.

2. Aşadar, această maică mireasă a lui Dumnezeu a avut ca patrie Epivatele, un ținut la o depărtare cale de o zi de Constantinopol. A avut părinți iubitori de Dumnezeu şi evlavioşi, umblând în toate căile Domnului şi împodobindu-şi viața cu tot felul de virtuți şi milostenii. Şi după ce au hrănit pe această

fiică a lor şi frumoasă fecioară cu învățătura şi legea Domnului şi după ce au crescut-o, au plecat la Domnul, schimbând cele stricăcioase cu cele nestricăcioase şi moştenind sălaşurile veşnice, lăsând toate lucrurile şi averea lor Cuvioasei şi unicului lor fiu, cu numele de Eftimie. Aceştia, după plecarea părinților lor la Domnul, voia cea bună voind, au ales mai curând să fie lepădați în casa lui Dumnezeu decât să locuiască în locaşurile păcătoşilor şi să lase grijile cele lumeşti al căror sfârşit este pierzania. Toate ale lor le-au împărțit săracilor şi betegilor, lor nelăsându-şi nimic. Ci toată grija lor şi trupurile, şi sufletele lor punându-le înaintea lui Dumnezeu, I-au urmat Lui, îmbrățişând viața singuratică, şi unul a ajuns la o mănăstire de călugări, iar ea la o mănăstire de maici. Şi tunzându-şi părul, au lepădat lumea şi au răstignit lumii trupul cu patimile şi poftele lui, arătând ascultare

neşovăitoare stareţului, făcându-se pe ei înşişi praf şi cenuşă tuturor.

3. Şi Eftimie, strălucit fiind cu virtuţile şi luminându-şi mintea prin cugetarea Scripturilor, înălţându-se la dumnezeiasca dragoste, s-a făcut vestit tuturor şi multora povăţuitor spre mântuire. Căci venea la el la mănăstire mulţime multă nu numai dintre cei de aproape, ci şi dintre cei de departe. Auzind preadulcile lui cuvinte, care-i împodobeau virtuţile, toţi rodeau mântuire. Pentru aceasta, când Episcopul de atunci al Madytelor a adormit întru Domnul, sfeşnicul avea nevoie de lumină şi se cuvenea ca lumina să urce în sfeşnic, „că nu poate o cetate aflată pe vârf de munte să se ascundă"[6] potrivit cuvântului celui sfânt. Ci mulţimea din eparhie şi întregul sobor de preoţi l-au hirotonit episcop [pe Eftimie], împotriva voii lui. Iar el luând vrednicia arhieriei, se nevoia să

---

[6] **Mt. 5, 14.**

sporească talantul şi se sârguia cu râvnă să-l înmulțească, şi adăugând osteneală la osteneală, virtuți la virtuți, împlinea mai mult decât era dator. Adăugând lacrimi la lacrimi şi milostenii la milostenii, şi turma bine păstorind-o în dreaptă credință, a plecat la Domnul şi a lucrat multe minuni după moarte.

4. Iar această mireasă a lui Dumnezeu, după ce a dobândit multe şi felurite virtuți în mănăstire, a ieşit din mănăstire şi s-a sălăşluit în pustie, vorbind numai cu Dumnezeu şi rugându-se cu stăruință: „Pe Tine, Mirele meu, Te doresc şi pe Tine căutându-Te, mă nevoiesc" şi „pentru Tine am îmbrățişat pustiul acesta, locuind împreună cu fiarele cele veninoase, ca să calc în picioare capul diavolului celui ucigaş de oameni şi țepuşele veninoase ale scorpiilor cele aducătoare de moarte care picură otravă. Întru Tine dar, Împărate ceresc, îmi pun toată nădejdea mea, Cela ce poți să legi pe cel tare şi uneltirile lui să le smulgi

şi până în sfârşit să le pierzi şi să le nimiceşti, ca să nu se laude şi să nu se oştească el împotriva noastră, a robilor Tăi. Şi la picioarele Tale mă arunc, rugându-mă şi cerându-Ți să mă păzeşti pe mine neatinsă de batjocurile acestor duşmani". Acestea şi multe altele erau cuvintele ei către Stăpânul, iar faptele cele făcute de dânsa, adică ostenelile ei cele bineplăcute lui Dumnezeu şi de suflet mântuitoare, posturile şi privegherile, laudele de toată noaptea, cântările şi lacrimile, cine dintre muritori le-ar putea spune? Căci le ştiu pe acestea numai lucrătorii virtuților, cei care au lepădat toate ale lumii şi care au luat crucea ca pe un jug şi au urmat lui Hristos, nevoindu-se într-o viață neînjugată. Căci nu avea în pustie nici un alt ajutor afară numai pe Stăpânul Hristos, cu El grăind, de El desfătându-se, pe El avându-L suflare, şi jug, şi povățuitor, şi mântuitor, şi binefăcător, şi izbăvitor, şi Mire, Lui aducându-I înainte candela fecioriei plină de

strălucirile virtuților, aşteptând ca odată să plece la nunta cea de la miezul nopții şi nădăjduind să intre înlăuntrul cămării de nuntă celei împodobite.

5. Râvnind vieții lui Ilie, călătorul la cer, şi lui Ioan, celui odrăslit în sterpiciune, s-a sălăşluit în pustie. Fără hrană, fără apă, fără somn, răbda toate zilele săptămânii. O singură dată se împărtăşea de hrană, sâmbăta şi duminica, de puțină pâine şi apă. Pat îi erau pietrele, iar îmbrăcămintea trupului, o mantie ruptă şi zdrențuită. Ochii ei erau izvor de lacrimi, iar gura cu buzele, vas de miruri, revărsând laudă neîncetată, umplând văzduhul de bună mireasmă duhovnicească. Rugăciunea ei era stăruitoare şi încordată, şi starea ei, de continuă priveghere. Şi toate celelalte fapte ale virtuților îi erau hrană şi băutură, răbdare şi odihnă. Luminare, îi era ceasul morții, a doua venire a Dreptului Hristos, tribunalul cel nemitarnic, judecata

fără milă, dreapta sentință împotriva păcătoşilor, şi toate celelalte câte se vor vedea plinindu-se la vremea aceea. Acestea cugetându-le, se întrista adânc până la moarte, dar iarăşi se bucura de aşteptarea celor nădăjduite şi nevăzute „căci nădejdea care se vede nu mai e nădejde", zicea împreună cu propovăduitorul[7], „căci pentru ce ar mai nădăjdui cineva ceea ce vede? Iar dacă nădăjduim ceea ce nu vedem, aşteptăm prin răbdare"[8]. Aştepta deci şi ea nădejdea celor nădăjduite, precum se spune, bucurarea de bunătăți, odihna drepților, şi toate bunătățile cele făgăduite sfinților, cele pe care ochii nu le-au văzut şi urechile nu le-au auzit şi la inima omului nu s-au suit[9]. De aceste bunătăți veşnice se desfăta, şi nu de pâinile din făină albă şi de mâncărurile gustoase şi stricăcioase. „Căci nu numai

---

[7] Adică Sfântul Pavel, autorul acestui citat.

[8] Rom. 8, 24-25.

[9] I Cor. 2, 9.

cu pâine, zice, va trăi omul, ci cu tot cuvântul lui Dumnezeu"[10].

6. Pentru aceea, lepădând slăbiciunea cea femeiască şi încingând tăria de la Dumnezeu cel din înălțime, a stătut în linie de bătaie împotriva pierzătorului. Şi acesta o înspăimânta cu slăbiciuni şi cu închipuiri neputincioase, căci uneori o înfricoşa cu arătări de şerpi veninoşi şi scorpii, alteori cu lei şi cu urşi şi pisici sălbatice şi cu alte fiare, dintre cele mai fioroase, altădată cu cele mai scârbavnice dintre fiare, cu broaşte şi țestoase. Iar ea pe toate acestea cu semnul crucii le făcea nevăzute şi le risipea ca pe o pânză de păianjen şi îşi râdea de el, de meşteşugirile şi de închipuirile lui, iar la sfârşit, ca un David înțelegător, dobora la pământ pe Goliat, cu puterea Celui răstignit, şi cufunda în adâncul pierzaniei pe Faraon cel înțelegător cu toată oştirea lui. A cărui cursă o zdrobea

---

[10] Mt. 4, 4; Lc. 4, 4.

prin curgerile lacrimilor sale, cu osteneli şi rugăciuni şi astfel se izbăvea din cursa vânătorilor, ca o pasăre singuratică pe acoperiş. Încă şi de vederi slăvite de îngeri şi vorbiri cu ei învrednicindu-se, a dispreţuit toate lucrurile stricăcioase şi vremelnice şi a devenit sălaş împărătesc, încât „a poftit Împăratul veacurilor frumuseţea ei”[11], precum este scris. Într-una din nopţi se îndeletnicea după obicei cu rugăciunea şi, tinzându-şi mâinile către cer, a văzut minunată vedenie. Un tânăr luminos şi slăvit, cu înfăţişare strălucită şi cu limpede glas arătându-se ei, i-a spus cu blândeţe: „O, preabună fecioară, Cel ce pentru mântuirea oamenilor S-a răstignit, murind şi înviind, Dumnezeul îngerilor şi Domnul oamenilor, Iisus Hristos, îţi porunceşte ţie, celeia ce te-ai răstignit lumii, murind şi înviind prin lucrările virtuţilor, să ieşi din pustiul acesta şi să te întorci în patria ta şi acolo

[11] **Ps. 44, 12.**

să te săvârşeşti şi să pleci la El, ca să fii împreună cu El". Acestea spunându-i-le îngerul, s-a făcut nevăzut, iar ea, uimită fiind de neaşteptata arătare, pe de o parte, se minuna de frumusețea vederii, iar pe de altă parte, se tulbura pentru plecarea din dulcea pustie. Căci nimic nu străluceşte atât sufletul, nimic nu curăță atât mintea şi nimic nu te face să vezi cele cereşti, cât viața pustnicească şi liniştită. Dar iarăşi se bucura de despărțirea de trup şi de odihna şi izbăvirea din trudele şi ostenelile şi sudorile cele după viața singuratică şi de a fi cu Hristos, desăvârşita frumusețe, cea cu adevărat vrednică de toată dorirea.

7. Pentru aceea, încrezându-se cuvintelor îngerului pe care îl văzuse, a plecat către cetatea care împărățea peste celelalte, întru care a petrecut la fel ca în pustie prin tăria rugăciunii şi prin nevoințele cele după Dumnezeu. Şi nu au putut tumulturile, şi tulburările, şi zgomotele cetății să zdruncine tăria

cugetului ei. Şi a venit mai întâi la vestita şi slăvita Biserică a Sfintei Înțelepciuni a lui Dumnezeu (Sfânta Sofia), apoi vizitând toate mănăstirile şi aşezările de fecioare şi locaşurile sfinte, cu postiri şi privegheri şi rugăciuni, Îl slujea pe Hristos, Împăratul ceresc. Şi cinstindu-i pe toți sfinții, aduna, ca o albină însuflețită, virtuțile tuturor monahilor care trăiesc după Dumnezeu şi le strângea pe toate cu înțelepciune în comoara sufletului ei. A ajuns astfel şi la Biserica din Vlaherne, acolo unde era slăvita icoană făcătoare de minuni a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, pe care, de cum a văzut-o cu ochii, îndată s-a aruncat înaintea ei, grăindu-i cu lacrimi: „Întru tine îmi pun toată nădejdea mea, Stăpâna şi Doamna întregii lumi, ceea ce eşti mai cuprinzătoare decât cerurile, mai cinstită şi mai slăvită decât ființele cele de foc, nu mă lepăda pe mine, roaba ta, care din tinerețile mele am urmat şi am slujit Fiului tău şi Dumnezeu.

Nu am altă nădejde, nu am alt acoperământ. Tu eşti nădejdea şi acoperământul meu, tu eşti povățuitoarea şi ocrotitoarea mea, păzitoarea vieții mele şi turn neclintit. Cât timp am locuit în pustie, pe tine, Doamnă, te-am avut însoțitoare, iar acum sunt în lume. Ce alt ajutor voi avea, afară de tine, Preanevinovată Stăpână? Fii mie, smeritei, împreună călătoare şi cârmuitoare, călăuză şi scăpare şi întărire".

8. Aceste rugăciuni aducându-le din suflet Născătoarei de Dumnezeu şi punându-şi toată nădejdea în ea, s-a întors în patria ei şi a locuit acolo ca o străină şi întru totul necunoscută. Căci se tăinuia pe sine, ca să nu fie cunoscută de cineva. Trecând mult timp şi locuind în Epivate, a împlinit toate nevoințele cele după Dumnezeu şi faptele bune, post peste post, înfrânare peste înfrânare şi virtute peste virtute neobosit adunând. Nu a fost trecută cu vederea, ca să nu cunoască mai dinainte şi plecarea ei la

Domnul. Căci i s-a arătat ei iar tânărul acela luminos şi strălucit care i se arătase şi mai înainte, vestindu-i urcarea ei la ceruri şi încredințând-o că va fi împreună călător cu dânsa. Şi arătându-i acestea, încurajând şi dând îndrăznire sfântului ei suflet, iarăşi s-a făcut nevăzut. Iar ea, ațintindu-şi ochii sufletului şi ai trupului către ceruri, Îl cheamă pe Hristos, Stăpânul ei: „Iubitorule de oameni, Stăpâne, zicea, nu trece cu vederea pe roaba Ta, care pentru numele Tău cel sfânt a lăsat toate şi a urmat Ție, ci trimite înger de pace, ca să ia în tihnă sufletul meu şi să nu fie stăpânit la ieşirea lui de duhurile cele viclene şi necurate, şi învredniceşte-l să stea cu îndrăznire înaintea înfricoşătorului Tău scaun de judecată, că binecuvântat eşti în vecii vecilor. Amin".

9. Acestea rugându-se slăvita fecioară, a încredințat sufletul ei lui Dumnezeu, iar fericitul ei cort, unii iubitori de Dumnezeu, predându-l mormântului, l-au pus

împreună cu străinii. Căci nu s-au vestit nimănui cele despre ea până la sfârşit. Dar Dumnezeu, voind să o proslăvească aşa cum se cuvenea, nu a îngăduit să fie acoperite de uitare cele ale ei, ci a rânduit să fie aflate moaştele ei întregi, şi numele, şi cine era, şi din ce țară era, şi cum a luptat lupta cea bună după Dumnezeu, ca să fie învrednicită de toată cinstea cuvenită. Aşadar, un oarecare cuvios stâlpnic, care îşi săvârşea pe un stâlp lupta cea după Dumnezeu, îşi ducea liniştit viața numai lui Dumnezeu slujindu-I, şi numai cu El grăind, şi de El desfătându-se, cu El petrecând rugându-se ziua şi noaptea. Dar un corăbier, molipsindu-se pe drumul călătoriei lui de boala ciumei, a murit şi, fiind aruncat în mare de tovarăşii lui, zăcea neîngropat, fără grija cuvenită îngropării, nu departe de stâlpul pe care locuia mai sus pomenitul stâlpnic. Dar când acesta s-a umflat şi s-a umplut de duhoare, nu numai pe cei din împrejurimi, ci pe însuşi

stâlpnicul acela l-a silit să se coboare de pe stâlp. Aşa de mare era puterea împuțiciunii. A ridicat atunci glasul stâlpnicul de pe stâlp către oamenii care se întâmplau pe acolo, şi purtând grijă ce să facă în privința trupului aceluia prea împuțit, a zis: „Groapă prea adâncă săpați şi aruncați-l acolo pe acesta şi apoi acoperiți-l şi astfel vă veți izbăvi şi pe voi de duhoare şi pe mine mă veți cruța a mă coborî de pe stâlp". Crezând, aşadar, acestuia şi săpând groapă la mare adâncime, au dat de preasfintele moaşte ale Cuvioasei, izvorând atâta bună mireasmă, încât a covârşit nesfârşită duhoarea aceea care ieşea de la corăbierul acela mort, iar mirosul mirului s-a răspândit în văzduh, încât s-au uimit toți de acea bună mireasmă care pe neaşteptate s-a vărsat cu îmbelşugare şi i-a făcut pe toți să strige „Doamne, miluieşte"! Toți s-au bucurat de aflarea moaştelor, dar cei mai mulți s-au mâhnit că nu ştiau cine este.

10. Dar şi acum Dumnezeu a lucrat descoperirea moaştelor întru acest chip. Un anume Gheorghe, unul dintre bărbații care au săpat groapa, fiind om evlavios şi iubitor de Hristos, sporit în petrecerea cea după Dumnezeu, pe când îşi săvârşea doxologia de seară şi mulțumirea şi pe când se ruga după obicei pentru toată casa lui, a fost prins puțin de somn. La miezul nopții a văzut în vis o Împărăteasă slăvită şi preastrălucită, şezând pe un tron slăvit şi preastrălucit şi în jurul ei stând roată bărbați purtători de lumină. Pe care văzându-i Gheorghe, fiind cuprins de multă frică, a căzut cu fața la picioarele lor şi se ruga pentru viața lui, căci nu era în stare să rabde arătarea aceea nemaivăzută. Unul dintre acei purtători de lumină, întinzând dreapta lui, l-a ridicat zicându-i: „Gheorghe, nu te teme, ci scoală şi mâine dimineață la sinaxă veseşte tuturor să pună în raclă moaştele Cuvioasei Parascheva, pe care le-au găsit acum, căci ea s-a născut şi a

crescut în acest ținut al Epivatelor, şi a arătat toate nevoințele cele după Dumnezeu, şi a fost învrednicită de starea pe care o vezi acum şi de împărăție, şi este din aceeaşi cetate cu voi şi de aceeaşi neam, şi înalță stăruitor către Dumnezeu rugăciuni pentru fiecare dintre voi". Şi acestea le-a spus acela, iar Împărăteasa aceea a spus că Gheorghe este apropiat ei şi a zis către el: „Eu sunt din acest pământ în care voi locuiți acum, odraslă a lui, fiind numită Parascheva de la dumnezeiescul botez. Sârguiți dar acum să cinstiți cortul meu, iar eu voi cere de la Dumnezeu să vă izbăvească pe voi din pătimiri şi din primejdii". Aceleaşi lucruri văzându-le şi o femeie iubitoare de Dumnezeu se minuna întru sine. Iar Gheorghe, trezindu-se din somn, se minuna şi el întru sine şi se tot gândea la înfricoşata vedenie. Şi pe când cugeta el acestea, mai sus pomenita Eftimia, fiind prietenă cu Gheorghe şi locuind în apropiere, a venit la el şi i-a

povestit vedenia. Auzind el acestea zise: „Pe sfânta pronie de sus, şi eu am văzut acestea toate în vis în noaptea aceasta şi numai la ele mă gândesc". Aşadar, ieşind, au vestit poporului cele văzute de ei amândoi în vis. Şi adunându-se sobor de preoți şi întregul popor de obşte, cu lumânări şi tămâieri, au petrecut multnevoitorul cort al Cuvioasei şi l-au mutat ca pe o comoară de mult preț în Biserica Sfinților Apostoli, în care l-au aşezat la loc de cinste. Şi era a vedea racla cu trupul întreg, izvorând multe tămăduiri. Şi acestea s-au întâmplat în Epivate, în patria Cuvioasei.

11. Dar cum a fost strămutată în Bulgaria, trebuie să povestim pe scurt, iar apoi trebuie să trecem la arătarea celor făptuite mai pe urmă. Sceptrele Împărăției Romeilor[12] trecuseră în stăpânirea francilor, întocmai cum boala ciumei mănâncă toate cele bune şi apoi dispare. Căci

---

[12] ***i.e.*, Imperiului bizantin.**

despuind Biserica Sfintei Sofia de moaştele sfinților şi de tâmplele ei şi de vasele şi odoarele cele de mult preț pe care le avea, prădând toate locaşurile sfinte şi mănăstirile şi golind şi vistieriile împărăteşti, le-au trimis mai înainte pe toate în Italia. Şi numai cetatea lui Constantin o stăpâneau goală şi pedepseau pe popor şi îl sileau spre slujirea papei. Pentru aceea numai lacrimi şi întristări şi supărări erau la tot poporul lui Dumnezeu. În vremea aceea, domnea în Bulgaria Ioan Asan[13], fiul Împăratului Asan cel bătrân, care, prin puterea Celui ce poate toate, supunând toată Macedonia şi Tracia, Dalmația, Moesia, şi Albania, a cucerit şi Serrionul şi Tesalia toată împreună cu Tesalonicul şi cu Muntele cel cu sfânt nume al Athonului până la Dratza. Şi în aceste cetăți a hirotonit mitropoliți şi episcopi, care fuseseră toți izgoniți din pricina cugetului latinesc

---

[13] Este vorba de țarul vlaho-bulgar Ioan Asan al II-lea, 1218-1241.

[care domnea în Constantinopol], căci cetatea lui Constantin fusese cucerită, iar arhiereii care rămăseseră în ea şi cei ce îi ascultau s-au plecat dogmelor acelora. Căci este obicei la papistaşi să nu se liniştească, ci mereu ei să înceapă şi să stârnească lupte cu Bisericile şi să rătăcească poporul cel numit cu numele lui Hristos şi să afle toate câte sunt vrednice de partea cea de-a stânga. Le vei găsi pe toate acestea expuse pe larg în hrisovul lui care este în Lavră şi în Protaton. Împotriva acestora, Asan a cucerit şi cetatea lui Adrian, luând toată cetatea şi toată țara, până şi cetatea lui Constantin, pe care o stăpâneau atunci francii, la sfârşit au făgăduit să o predea, socotind că nu merită osteneala să lupte pentru ea. Pe când se întâmplau acestea, faima raclei Sfintei răsuna pretutindeni şi făcea multe minuni celor de departe şi celor de aproape.

12. A auzit despre ea şi mai sus pomenitul împărat al bulgarilor, Ioan Asan, care, cu poftă poftind şi trimițând soli

la cei din cetatea lui Constantin, a cerut sfânta raclă cu moaştele, [încredințându-i] că îi va scuti de plata birurilor pe care făgăduiseră să le plătească şi că nu va face război împotriva lor, nici nu se va lupta cu ei şi astfel vor avea pace. Dar francii i-au răspuns împotrivă şi, nevoind să dea moaştele, l-au stârnit pe el la război. Căci acela zicea întru sine: „Ce-mi este mie bogăția, ce-mi este mie slava şi mulțimea mărgăritarelor şi a pietrelor scumpe? Acestea nu sunt atât de vrednice de împărăția mea, pe cât este cortul preasfânt al Cuvioasei". Acestea le cugeta împăratul din multa evlavie şi credință ce avea. Pentru aceea, trimițând, cu multă mânie, pentru a doua oară[14] soli, i-a amenințat iarăşi încă şi mai mult: „Dacă nu împliniți degrabă şi cu osârdie voia mea, pe sfânta pronie de sus şi pe sceptrul nebiruit al împărăției mele, mă voi scula la război împotriva voastră

---

[14] **Această a doua intervenție a țarului pentru obținerea moaştelor nu este menționată în *Viața...* scrisă de Sfântul Eftimie al Târnovului.**

cu norod fără număr şi încercat în toată lupta, iar cetatea voastră o voi pustii şi trupurile voastre le voi da mâncare câinilor". Cei din cetate, auzind acestea şi neputând să-l înfrunte şi să se ia cu el la luptă, s-au supus cuvintelor lui şi au făgăduit să-i dea racla.

13. Aşadar, solii, venind la rege, i-au vestit această făgăduință, pe care împăratul, primindu-i cu bucurie şi cu multă cinste, i-a răsplătit cu daruri şi cu binefaceri. Iar în ziua următoare[15], chemând pe Mitropolitul Marcu al Preslavei, împreună

---

[15] Nu se cunoaşte cu precizie data la care a avut loc strămutarea moaştelor la Târnovo, unii istorici presupun că ar fi vorba de anul 1231, îndată după victoria lui Ioan Assan al II-lea de la Klokotnitsa. Cf. Dan Ioan Mureşan, „Autour de l'élément politique du culte de sainte Parascčve la Jeune en Moldavie", în *L'empereur hagiographe. Culte des saints et monarchie byzantine et post-byzantine,* Actes des colloques internationaux „L'empereur hagiographe" (13-14 mars 2000) et „Reliques et miracles" (1-2 novembre 2000) tenus au New Europe College. Textes réunis et présentés par Petre Guran avec la collaboration de Bernard Flusin, p. 255.

cu alții din cler, l-a trimis pentru mutarea moaştelor şi îndată cetatea lui Constantin l-a primit pe Marcu şi pe cei dimpreună cu dânsul, pe care francii i-au primit cum se cuvenea şi, încredințându-le moaştele şi multe daruri, i-au trimis înapoi cu pace, cerându-le iertăciune pentru neascultare. Au ajuns deci cu pace până la granițele Bulgariei, iar împăratul, aflând de sosirea lor pe care o dorea mai presus decât aurul şi topazul, adunând întreaga armată şi toată curtea, a ieşit în întâmpinarea lor, împreună cu Împărăteasa Elena, mama lui, şi cu Împărăteasa Ana, soția lui. Împreună cu aceştia, şi Patriarhul Târnovului cu preasfântul cler a ieşit întru întâmpinare cu toată rânduiala cuvenită. Împăratul, căzând la pământ înaintea moaştelor, le-a sărutat cu evlavie şi cu credință, bucurându-se şi mulțumind Împăratului cerului şi Dumnezeu, Care l-a învrednicit pe el şi să vadă, şi să se închine la preasfintele moaşte aşa cum dorise. Asemenea

şi împărătesele şi toată curtea şi Patriarhul au sărutat toți cu evlavie moaştele şi le-au însoțit cu rugăciuni, lumânări aprinse şi tămâieri până la biserica împărătească, cea de la palat, şi le-au aşezat la loc de cinste spre slava lui Hristos, Dumnezeul nostru.

14. Acestea Patriarhul Eftimie al Târnovului le-a scris după aceea în limba bulgară, încheind aici cuvântul pe care noi l-am tradus cu grijă în limba greacă[16]. Iar parte din cele ce au urmat mai departe

---

[16] **Aici se opreşte practic traducerea adaptată după textul Sfântului Eftimie al Târnovului, Matei renunțând la epilogul retoric din originalul bulgar. Relatarea ulterioară a evenimentelor aparține în întregime lui Matei, Mitropolitul Mirelor, şi cuprinde două părți, una istorisind evenimentele care au avut loc după cucerirea Orientului de către turci şi înfrângerea bulgarilor, prilej cu care moaştele sunt strămutate din Târnovo în Serbia, şi a doua parte, scrisă din propriile „amintiri”,** τα δ' ἐφεξῆς ἐκ τῶν ὑπομνημάτων συνεγραψάμεθα, **de fapt, după cum susțin unii istorici, din cele auzite de la alții, mai mult sau mai puțin informați.**

le-am scris din amintiri[17]. Şi a fost aşa. După ce sfintele moaşte au fost aşezate

---

[17] Se referă la evenimentele cuprinse între 1584-1586. Aceste însemnări „din amintiri" ale Mitropolitului Mirelor, Matei, reprezintă un izvor prețios pentru istorie, pentru că ni se dau unele amănunte care lipsesc din *Cronograful* lui Dorotei al Monembasiei, singurul izvor cunoscut până acum pentru acest capitol al patriarhatului ecumenic constantinopolitan. Majoritatea istoricilor nu înțeleg *ἐκ τών ὑπομνημάτων*, ca referindu-se la propriile amintiri ale autorului, ci le traduc prin *izvoare istorice*, datorită unor fapte relatate de Matei care nu au fost însă confirmate istoric. De aici şi prin confruntarea datelor furnizate de această *Viață a lui Matei* şi *Cronograful* alcătuit de Dorotei al Monembasiei, care s-a inspirat de la Ierotei al Monembasiei (acesta fiind nu doar un martor, ci un participant direct la evenimentele relatate), cei mai mulți istorici consideră imposibil ca Matei să-şi fi scris istorisirea din propriile amintiri. Astfel, înțeleg că Matei se referă, prin folosirea termenului de *ὑπομνημάτων*, nu la propriile amintiri, ci la unele surse, de altfel îndoielnice, nefiind informate exact asupra evenimentelor. V. Iulian Ştefănescu, *Viața Sfintei Parascheva cea Nouă de Matei al Mirelor*, studiu istoric, Extras din „Revista istorică Română", vol. III (1933), fasc. 4, Imprimeria Națională, Bucureşti, 1934, pp. 371-373.

la loc de cinste, cum s-a spus, trecând puțină vreme, cele ale creştinilor au slăbit şi au decăzut, după judecățile pe care numai Dumnezeu le ştie, iar Ismael s-a întărit şi a covârşit pe creştini. Şi prădând şi supunând cu putere tot ținutul Răsăritului, a luptat şi împotriva bulgarilor şi i-a biruit, iar ținuturile lor şi cetățile le-a distrus şi pe însuşi împăratul de atunci al bulgarilor l-a făcut fugar de la Târnovo[18] în Serbia şi Poznan, unde a şi strămutat de mai înainte preasfintele moaşte spre păzire în oraşul Belgrad[19],

---

[18] Cucerirea otomană a Târnovului a avut loc în anul 1393.

[19] În privința strămutării moaştelor Sfintei Parascheva de la Târnovo la Belgrad şi a împrejurărilor istorice în care s-a făcut, autorul vieții greceşti este rău informat. Astfel, afirmația sa că moaştele au fost trimise de-a dreptul de la Târnovo la Belgrad, înainte de cucerirea Târnovului, de însuşi țarul de atunci al bulgarilor nu corespunde realității. Căci un scriitor contemporan, martor al acelor evenimente, Grigorie Țamblac, care se afla tocmai atunci în Serbia, ne spune că moaştele au fost transportate mai întâi la Vidin (unde au rămas

acolo unde şi-a mutat şi curtea[20] din Târnovo, din pricina neîncetatelor atacuri ale ismailitenilor. Dar nici acolo nu a scăpat din mâinile duşmanilor lui, nevoind Dumnezeu să ajute, căci din pricina păcatelor noastre şi Bosnia şi întreaga Serbie au fost cucerite cu toate hotarele lor şi cu toate cetățile, afară numai de Belgrad, şi cei ce se numesc la ei cneji şi cei mai înalți demnitari şi ighemonii, împreună cu generalii şi cu căpeteniile

---

până în 1398), ***după*** **cucerirea Târnovului – şi nu mai înainte –, şi nu sub îngrijirea țarului bulgar, ci dăruite de cuceritorul turc domnitorului oraşului dunărean. Şi apoi au fost duse de la Vidin la Belgrad, după ce căzuseră iarăşi pradă turcilor şi fuseseră dăruite tot de cuceritor văduvei cneazului Lazăr al Serbiei. Vezi I. Ştefănescu,** ***op. cit.*****, pp. 367-369.**

[20] Încă o eroare a lui Matei. Nici un țar bulgar nu şi-a mutat vreodată reşedința de la Târnovo în Serbia. Ultimul țar bulgar, Şişman al III-lea (1365-1393), a rezidat la Târnovo până la cucerirea Bulgariei de către turci, când, după izvoarele istorice, a fost prins la Nicopol şi ucis în 1395. Vezi I. Ştefănescu, ***op. cit.*****, p. 369.**

armatei, toți au pierit până la unul de sabia ismailiteană. Iar după ce şi cetatea lui Constantin a fost cucerită, după succesiunea a cinci împărați, a domnit sultanul Suleiman[21], bărbat foarte viteaz şi cu suflet mare, care prin minte şi stare morală i-a întrecut pe toți cei de dinaintea lui şi de după el. Pe lângă acestea, şi față de noi, creştinii – mă refer la cei supuşi lui[22] –, era dispus cu bunăvoință. Acesta, mişcându-se şi oştindu-se împotriva ungurilor, a distrus Belgradul[23] şi alte cetăți şi ținuturi. Şi auzind despre moaşte, s-a întrebat ce ar putea fi, căci şi acolo cortul acela sfânt a făcut minuni şi semne dumnezeieşti, încât l-au convins şi pe împăratul să nu ascundă cele cu privire la moaşte, ci să întrebe. Dar auzind de la unii că este loc de

---

[21] Sultanul Suleiman Magnificul a domnit între anii 1521-1566.

[22] Adică la creştinii care plăteau tribut turcilor.

[23] În 1521, Suleiman a cucerit Belgradul şi a făcut din Serbia un paşalâc turcesc.

închinare pentru creştini, prin puterea lui Dumnezeu, prin lucrarea şi mijlocirea Cuvioasei le-a trimis de la Belgrad la Constantinopol[24] şi le-a aşezat în nefericita

---

[24] **Datele pe care Matei ni le dă despre strămutarea moaştelor Cuvioasei de la Belgrad la Constantinopol sunt în parte adevărate. Fiindcă, din punct de vedere istoric, se confirmă tot ceea ce spune Matei despre campania lui Suleiman împotriva Belgradului şi transportarea moaştelor. Cât priveşte bunăvoința sultanului față de creştini, la care se referă Matei, ea este infirmată de unele izvoare, care susțin că Suleiman, la începutul domniei lui, voia să-i extermine pe toți creştinii. *Cf.* Dorotei al Monembasiei, *Βιβλίον ἱστορικόν*, p. 578. Discutabilă este şi generozitatea cu care ar fi dăruit moaştele Patriarhiei din Constantinopol, pe care unele izvoare istorice nu o confirmă. Sunt istorici care afirmă că sultanul, după întoarcerea în capitală, a vândut moaştele Patriarhiei pentru 12.000 de ducați, după ce pusese în vedere Patriarhului că dacă nu le cumpără le va arunca în mare, iar pe drum, până a ajunge la Constantinopol, le-a expus spre închinare credincioşilor pe bani. *Cf. Baronii Annalium ecclesiasticarum continuatio* per Henricum Spondanum, tom. 2, Lyon, 1678, p. 343, în I. Ştefănescu, *op. cit.*, p. 370.**

patriarhie, în Biserica Mariei Pammakaristos, care acum este moschee, din pricina neorânduielii unora dintre arhiereii şi clericii necuvioşi.

15. Dar trebuind să istorisim puțin despre aceasta, nu bucurie, ci întristare voi arunca în sufletele voastre, fiind silit a povesti smintelile şi cumplitele neorânduieli din biserică, fiindcă, odată cu împărăția, am pierdut şi rânduiala bisericească şi starea bunelor năravuri[25]. Pe când era patriarh Ieremia, bărbat înțelept şi cinstit, cele ale Bisericii erau în multă bună rânduială. Dar s-a întâmplat atunci că Sultanul Murad, din pricina clevetelilor mincinoase ale unor arhierei, s-a mâniat împotriva lui şi l-a trimis pe el legat, în surghiun în insula Rodos[26]. Iar după el a fost patriarh Pahomie[27], cel numit şi

[25] Adică starea morală.

[26] Ieremia al II-lea, exilat în 1584.

[27] A ținut samavolnic scaunul patriarhal din martie 1584 până în februarie 1585.

Batestas, care era cu totul nepărtaş şi străin şi de învățătură, şi de petrecerea cea singuratică[28], şi de toate cele câte sunt bune în om şi în legătură cu omul şi cu totul lipsit de orice vedere [duhovnicească], de cuvânt şi de însuşi glasul. Dar în uneltiri şi răzvrătiri ale poporului era preaîncercat. Timp de doi ani a stăpânit ca un tiran tronul patriarhal. În acest răstimp, a adus numai neorânduială şi haos şi tulburări şi cea mai grea datorie Bisericii lui Dumnezeu, întru care a dus până la culme căderea lui Simon Magul, încât au ajuns arhiereii să neguțătorească prin vânzări şi cumpărări harul Duhului şi să se mute din eparhie în eparhie, adeseori întâmplându-se să fie şi câte doi sau trei arhierei într-o singură eparhie, mâncându-se între ei şi ocărându-se. De atunci şi până astăzi biata noastră Biserică se luptă cu aceste fărădelegi, plină fiind de erezia lui Simon Magul.

---

[28] Adică de viața călugărească.

16. Dar s-au adunat atunci arhiereii care se aflau acolo, în frunte cu Teolipt[29] al Filipopolei, împreună cu Nichifor Dascălul, ca să-l scoată din scaun pe mai sus pomenitul Pahomie, ca pe unul care şedea pe tronul patriarhal în chip nelegiuit şi împotriva canoanelor şi fără hotărârea Sfântului Sinod şi să-l cheme din exil pe Ieremia, dar nu au putut, din pricina faptului că purta de grijă *capugaia*[30] împăratului[31] să fie alături de el ajutor şi sprijin. Pentru aceea multe cheltuieli s-au făcut: trudindu-se toți, dând în stânga şi în dreapta, cheltuind, şi aşa, de cum l-au dat pe acesta jos din scaun, l-au şi trimis prizonier în Vlahia. Dar după ce l-au scos pe Pahomie, a urcat pe tron Teolipt, disprețuind toate legămintele şi jurămintele. Căci se învoiseră cu toții, jurându-se unul altuia,

---

[29] **Teolipt al II-lea, depus în 1586.**

[30] ***Capugaia*, gr. *κάπαγαν*: ofițer în armata turcă.**

[31] **Adică al sultanului.**

ca nici unul dintre ei să nu mai ceară pentru sine scaunul patriarhal, ci, dacă ar fi cu putință, să cheme din surghiun pe Ieremia, adevăratul lor păstor şi arhiereu. Dar acest Teolipt al Filipopolei era foarte viclean şi foarte cu două fețe, veghetor spre toată uneltirea, înşelând cu cuvinte amăgitoare inimile multora şi linguşindu-i. Căci eu cred că despre el a fost spus cuvântul acela profetic: „Muiatu-s-au cuvintele lor mai mult decât untdelemnul, dar ele sunt săgeți"[32]. Acesta, amăgind pe arhierei şi pe Nichifor Dascălul, a cerut pentru sine tronul patriarhal şi s-a suit în scaun. Pentru aceea iarăşi sminteli şi lupte şi cheltuieli fără de număr în jurul Bisericii. Văzându-se, aşadar, arhiereii înşelați de Teolipt, s-au sfătuit să-l scoată şi pe el din scaun, dar nu au putut. Căci *beglerbeg*-ul, comandantul gărzii imperiale, prin multa dare de bani ce i se da, îi era lui ajutor şi

[32] Ps. 54, 23.

sprijin. Împreună cu acesta mai erau încă şi mulți alți demnitari turci, prin care Teolipt întărindu-se, l-a trimis în surghiun pe Nichifor Dascălul, în Cipru, iar pe arhiereii care nu voiau cu nici un chip să-l aleagă şi să-l numească pe el patriarh, i-a făcut să semneze. S-a mai întâmplat atunci ca Patriarhul Silvestru al Alexandriei să fie şi el prezent. Acesta avea oarece patimă omenească împotriva lui Ieremia. Prin acela s-au întâmplat toate smintelile. Şi tot prin el, Teolipt a stat împotriva tuturor, întărindu-se. Dar îndată a căzut, cum va arăta mai jos cuvântul. Căci prin pedeapsa lui Dumnezeu, a fost tăiat capul *beglerbeg*-ului de către sultan, şi a fost iarăşi chemat din surghiun Nichifor, pentru nevasta sultanului şi pentru toată curtea, din pricină că era cunoscător în ştiința medicală. Căci practica medicina cu multă iscusință şi cu experiență, prin care îi îngrijea pe toți şi astfel şi-a agonisit în scurt timp mulți prieteni. Pentru aceea, întărindu-se împotriva

lui Teolipt, l-a dat jos din scaun şi l-a chemat pe Ieremia din insula Rodos.

17. Vezi-mi acum iarăşi, prin aceste neîncetate scandaluri, cât de grea este paguba Bisericii! Aşadar, nici nu s-a întors bine Ieremia din exil, că Teolipt, purtându-i ură, din pricina faptului că el a căzut din slava şi cinstea de patriarh şi fiindcă socotea că este cea mai mare insultă adusă lui şi socotind în sine paguba, a voit să trădeze Biserica întru acest chip. Sultanul Murad, împăratul, voia să construiască un *imaret*, o mare moschee, adică un palat pentru religia lui, şi căuta să găsească un loc potrivit pentru o astfel de construcție şi nu a găsit. De aceea se mâhnea mult în sinea lui pentru asta şi, pe cât se pare, era foarte tulburat. Acestea aflându-le Teolipt, s-a întors spre trădare şi printr-o scrisoare i-a arătat împăratului: „Dacă ai lua Patriarhia creştinilor, o, împărate, îți vei împlini dorința şi îți vei redobândi liniştea. Căci locul sare în ochi şi se vede de departe, acolo

curg izvoare de apă limpede şi este întru totul potrivit dorinței tale. Nu te nelinişti pentru celelalte, ci împlineşte-ți dorința şi Dumnezeu va face să izbutească deplin încercarea". Auzind acestea împăratul, pe loc s-a înveselit, şi trimițând neîntârziat poruncă bietei Patriarhii, i-a scos afară pe cei ce erau acolo, clerici şi monahi, aducând în locul lor turci şi făcând-o geamie, fiindcă nu era potrivit deloc locul acela pentru construirea unui *imaret*, după cum mințise Teolipt. Multe lacrimi au fost şi atunci vărsate de creştini. Prin îndelunga răbdare a lui Dumnezeu şi prin îngăduința Lui, lăsând totul, fiecare a plecat acasă. Şi luând sfintele odoare ale Bisericii şi moaştele Cuvioasei, plângând şi tânguindu-se, le-au pus în Biserica Sfântului Mare Mucenic Gheorghe[33], cea numită de lângă Fanar,

[33] Matei este şi în această privință insuficient informat. Astăzi se ştie că Patriarhia ecumenică, împreună cu odoarele şi moaştele ce se aflau în biserică, n-a fost mutată de-a dreptul la Sfântul Gheorghe

acolo unde este şi astăzi Patriarhia noastră, a creştinilor, ai cărei vizitatori şi închinători am devenit şi noi, spre slava lui Hristos, adevăratul Dumnezeul nostru, Căruia fie slava şi puterea în vecii vecilor. Amin.

---

din Fanar, ci mai întâi a trecut la Vlah Serai, (1586), apoi la Sf. Dimitrie din Hyloporta, (1597) şi apoi la Sf. Gheorghe (1601).